

SOLVENTNOST II I REGULATIVA OSIGURANJA U BOSNI I HERCEGOVINI (REPUBLIKA SRPSKA)

Solvency II and insurance regulation in Bosnia and Herzegovina (Republika Srpska)

SAŽETAK

Solventnost II je nova regulativa solventnosti industrije osiguranja Evropske unije, koja je implementirana početkom 2016. godine. Iako Republika Srpska i Bosna i Hercegovina, kao i ostatak regiona (izuzev Slovenije i Hrvatske), nije implementirao odredbe ove direktive Evropske komisije, njeno će se dejstvo odnositi na region koji teži priključivanju jedinstvenom evropskom prostoru, odnosno Evropskoj uniji. Adekvatna priprema regulative, kao i domaćih osiguravajućih društava, neophodna je kako bi se izbjegli negativni uticaji koji su zabilježeni kod nekih osiguravajućih društava u Evropi i obezbijedila adekvatna pripremljenost na implementiranje Solventnosti II, što će morati uslijediti i prije punopravnog članstva, u procesu pridruživanja. Cilj rada jeste da pravovremeno ukaže na najznačajnije promjene koje će zadesiti regulaciju osiguranja u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini. Cilj će se ostvariti ukazivanjem na značaj, oblasti i mehanizme regulacije osiguranja uopšte, u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini, a zatim na specifičnosti regulative Solventnosti II kao i najznačajnije promjene koje ova direktiva donosi za domaće osiguravače. Ključni zaključak je da će, pored insistiranja na principima, umjesto strogih pravila u vidu margine solventnosti, nova regulativa zahtijevati potpuno drugačiji holistički pristup upravljanju rizicima, transferu rizika i investicijama osiguravajućih društava.

Ključne riječi: osiguranje, solventnost, upravljanje rizikom, Solventnost II, BiH (ili RS)

ABSTRACT

Solvency II is the new solvency regulation of the European Union insurance industry, which was implemented in early 2016. Although the Republic of Srpska and Bosnia and Herzegovina, as well as the rest of the region except for Slovenia and the Croatia, has not implemented the provisions of this European Commission's Directive, its effects will apply to a region that aspires to join the single European area, the European Union. Adequate preparation of regulations, as well as domestic insurance companies is essential in order to avoid negative impacts that have occurred at some insurance companies in Europe and ensure adequate preparedness

* Nezavisni univerzitet Banja Luka, Veljka Mladenovića 12e, 78000 Banja Luka, doktor menadžmenta i doktor pravnih nauka, kontakt: info@nubl.org

in the implementation of Solvency II, which will have to be followed before the full membership, in the accession process. The aim of this paper is that in a timely manner point out to the most important changes that will happen to the regulation of insurance in the Republic of Srpska and Bosnia and Herzegovina. The aim will be achieved by pointing to the importance, areas and mechanisms of insurance regulation in general, in the Republic of Srpska and Bosnia and Herzegovina and the specifics of Solvency II and the most important changes that this Directive brings for domestic insurers. The key conclusion, in addition to the insistence on principles rather than strict rules as the solvency margin, the new regulation will require a completely different approach of holistic risk management, of risk transfer and investments of insurance companies.

Key words: *insurance, solvency, risk management, Solvency II, Bosnia and Herzegovina ili Republic of Srpska*

UVOD

Osiguranje predstavlja oblast od posebnog društvenog i ekonomskog interesa, a samo sprovođenje osiguranja podrazumijeva specifičnu ekonomiku. Ključni elementi te dinamike su rizik, premija i štete. Premije se plaćaju unaprijed kako bi se obezbijedio transfer rizika sa osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja, na osiguravajuće društvo. Transfer rizika podrazumijeva da osiguranici transferišu i potencijalne ekonomske posljedice štete na osiguravajuće društvo, odnosno da osiguravajuće društvo preuzima obavezu nadoknade štete koja može nastati ostvarenjem rizika prenesenim u osiguranje.

Usluga osiguranja je specifična. Ona suštinski predstavlja obećanje budućeg plaćanja, zbog čega je povjerenje u instituciju osiguranja uopšte i u konkretnog osiguravača ključno u ponudi usluga osiguranja.¹ Neopipljivost finansijske usluge predstavlja osnovni razlog na kome se zasniva problem asimetričnih informacija i isključivo oslanjanje potrošača na kvalitet, koji se zasniva na iskustvu i povjerenju.² Informaciona asimetrija i kompleksnost usluga osiguranja su dva osnovna faktora koja izbor potencijalnih ugovarača osiguranja čine veoma kompleksnim. Potencijalni ugovarači osiguranja oslanjaju se samo na kvalitet, što se u slučaju usluga osiguranja zasniva isključivo na iskustvu i povjerenju.

Uzroci nepovjerenja u osiguranje ili osiguravajuće društvo gotovo su potpuno izjednačeni sa razlozima koji dovode do potrebe državne intervencije u cilju zaštite potrošača na tržištu osiguranja. U slučaju osiguranja, kao ključni potencijalni uzroci nepovjerenja javljaju se kompleksnost i nedovoljna transparentnost informacija. Na primjer, informacije ispisane tzv. "sitnim slovima",

¹ Njegomir, V.: *Osiguranje*, Ortomedics book, Novi Sad, 2011.

² Ljubojević, Č.: *Menadžment i marketing usluga*, Želnid, Beograd, 2001, str. 444.

kada osiguravajuća društva mogu nastojati da prikriju informacije koje mogu biti potencijalno negativne za osiguranike i koje mogu dovesti do promjene njihove odluke o zaključenju osiguranja, a koje su, u skladu sa propisima, osiguravajuća društva dužna da prezentuju osiguranicima prilikom zaključivanja ugovora o osiguranju.

Izgradnja povjerenja javnosti, odnosno potencijalnih ugovarača osiguranja u instituciju osiguranja i u konkretna osiguravajuća društva, vremenski je zahtjevan proces. Za izgradnju povjerenja neophodan je značajan protok vremena i angažovanost na svim organizacionim nivoima, kako bi se obezbijedio adekvatno informisan, racionalan i emotivno zadovoljan korisnik usluga osiguranja. Ovo zadovoljstvo uticaće i na kreiranje snažnih veza sa osiguravajućim društvom, kako u pogledu svjesnog odlučivanja baziranog na kompetentnosti i pouzdanosti, tako i u pogledu emotivnog odlučivanja baziranog na osjećanju zadovoljstva odnosom osiguravajućeg društva. Takođe, ukoliko je zadovoljstvo obezbijeđeno, postojeći osiguranici biće najbolja preporuka za razvoj usluga konkretnog osiguravajućeg društva u budućnosti.

Informaciona asimetrija između osiguravajućih društava i osiguranika predstavlja osnovni pokretački motiv regulacije osiguranja u pravcu zaštite potrošača, ali je neophodno pronaći ravnotežu između potrebe za obezbjeđenjem potpune konkurentnosti na tržištu osiguranja i zaštite potrošača i ostvarenja profitabilnosti osiguravajućih društava. Nova regulativa solventnosti u Evropskoj uniji, Solventnost II, polazi upravo od potrebe obezbjeđenja oba zahtjeva, odnosno obezbjeđenja i profitabilnosti osiguravača u dovoljnoj mjeri da se obezbijedi njihova zainteresovanost za osiguranje, ali i konkurentnosti i zaštite osiguranika. Postoji suštinska razlika između postojećih regulativa u regionu, izuzev Hrvatske i Slovenije koje su već u Evropskoj uniji, i nove regulative u EU koja polazi od potrebe ostvarenja osnovnih postulata razvoja osiguranja.

S obzirom na to da će nova regulativa u Evropskoj uniji morati biti implementirana i u prakse osiguravajućih društava u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini prije pristupanja članstvu, a nezavisno od sopstvenog zakonodavstva, za cilj rada smo postavili potrebu da pravovremeno ukažemo na najznačajnije promjene koje će zadesiti regulaciju osiguranja u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini. Postavljeni cilj će se ostvariti ukazivanjem na značaj, oblasti i mehanizme regulacije osiguranja uopšte, u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini, a zatim na specifičnosti regulative Solventnosti II, kao i najznačajnije promjene koje ova direktiva donosi za domaće osiguravače.

ZNAČAJ, OBLASTI I MEHANIZMI REGULACIJE OSIGURANJA

Etimološki, riječ *regulacija* potiče od riječi *regulare*, koja znači *kontrolisati pomoću pravila, usmjeravati*. Pod regulacijom djelatnosti osiguranja podrazumijevaju se pravila kojima se usmjerava sprovođenje djelatnosti osiguranja, a koja se uspostavljaju putem zakona, sprovode od strane državnih organa i tumače putem odluka sudova, sa ciljem unapređenja i zaštite javnog interesa.

Potreba za postojanjem “pravila igre” koja određuje država u cilju usmjeravanja, kontrole i korekcije sprovođenja djelatnosti osiguranja od strane privatnih osiguravača, naročito je naglašena u novije vrijeme i kontinuirano se uvećava sa privrednim i društvenim razvojem, kao i razvojem same djelatnosti osiguranja.

Tržište osiguranja karakteriše informaciona asimetrija. Naime, prilikom kupovine usluga osiguravajućeg pokrića, ugovarači osiguranja, odnosno osiguranici, ne raspolažu sa dovoljno tehničkih, pravnih i finansijskih znanja neophodnih za razumijevanje kompleksnih ugovornih odredbi koje osiguravači mogu formulisati u ugovorima o osiguranju. Takođe, osiguranici u suštini kupuju osiguravajuće pokriće u nadi da će u slučaju ostvarenja štete oni biti obeštećeni od osiguravača. Pri tome, osiguranici rijetko provjeravaju sve finansijske aspekte osiguravača sa kojima sklapaju ugovore, što, zahvaljujući kompleksnoj prirodi i dugoročnosti suštinskog izvršenja usluge, stvara uslove za zloupotrebe prema njima od strane osiguravača. Imajući navedeno u vidu, jasno je da je uloga države da obezbijedi zaštitu povjerenja građana u instituciju osiguranja, što se ostvaruje putem regulacije djelatnosti osiguranja.

Ključni razlozi regulacije djelatnosti osiguranja su usmjereni u pravcu zaštite osiguranika kao potrošača, a obuhvataju:³

- sprečavanje nesolventnosti osiguravajućih društava,
- zaštita osiguranika zbog manjeg znanja i pregovaračke snage u odnosu na osiguravače,
- obezbjeđenje pravičnih premija osiguranja imajući u vidu nesavršenost mehanizma tržišnog regulisanja premija, i
- ostvarenje socijalnih ciljeva obezbjeđenjem široke raspoloživosti usluga osiguravajućeg pokrića.

Regulativa djelatnosti osiguranja, kojoj je cilj obezbjeđenje kvalitetnih usluga osiguravajućeg pokrića po fer cijenama od pouzdanih osiguravača, prisutna je u svim zemljama u svijetu, sa varijacijama u nivou “strogosti”. Na primjer, u Velikoj Britaniji i Holandiji postoji veća afirmacija djelovanja slobodnog tržišta, a regulativa se u najvećoj mjeri ograničava na solventnost osiguravajućih društava. S druge strane, u Japanu, Koreji, Švajcarskoj, Kini, Rusiji i u Srbiji, regulacija je istorijski mnogo strožija.⁴

³ Marović, B., Kalinić, Z. i Njegomir, V.: *Osiguranje: ekonomsko-pravni principi*, Nazavisni univerzitet, Banja Luka, 2015.

⁴ Skipper, H.D. and Kwon, W.J.: *Risk Management and Insurance: Perspectives in a Global Economy*, Blackwell Publishing, 2007.

Oblasti koje čine predmet regulacije djelatnosti osiguranja obuhvataju:

- osnivanje osiguravajućih društava;
- determinisanje dozvoljenih organizacionih oblika;
- solventnost;
- primjena računovodstvenih standarda u procjeni imovine i obaveza;
- premije osiguranja;
- tržišno ponašanje, uključujući korporativno upravljanje, nivo konkurentnosti i licenciranje posrednika i zastupnika u osiguranju, i
- oporezivanje i izlazak sa tržišta, uključujući likvidaciju, restrukturiranje i izlazak iz pojedinih segmenata poslova osiguranja.

Regulacija djelatnosti osiguranja počiva na tri nivoa ili mehanizma: normiranja pravila njihovog tumačenja putem sudova i nadzora.⁵ Zakoni kojima se reguliše djelatnost osiguranja variraju između zemalja po obuhvatnosti. Uobičajeno se razlikuju zakoni o statusnim pitanjima u djelatnosti osiguranja, koji najčešće predstavljaju *lex specialis* zakone, i zakoni koji uređuju ugovorne odnose između osiguravača i ugovarača osiguranja, odnosno osiguranika. Pored zakona, postoje i podzakonska akta kojima se bliže određuje poslovanje osiguravajućih društava. Sudovi predstavljaju sekundarni mehanizam regulacije djelatnosti osiguranja. Sudskim odlukama se interpretiraju klauzule i uslovi osiguravajućeg pokrivača u ugovorima o osiguranju i potvrđuje ili osporava legalnost primjene mjera regulatornih organa.⁶ Konačno, nadzor osiguranja, odnosno poslovanja osiguravajućih društava, predstavlja mehanizam provjere primjene zakonitosti poslovanja u praksi osiguravajućih društava, a nastaje kao posljedica ispoljenih tržišnih neuspjeha u poslovanju osiguravajućih društava. Nadzor osiguranja, u zavisnosti od subjekata koji ga sprovode, može biti podijeljen na eksterni i interni. Eksterni nadzor osiguranja sprovode državni nadzorni organi i eksterni revizori, a interni nadzor sprovode interni revizori i aktuari.

KARAKTERISTIKE REGULATORNOG OKVIRA U REPUBLICI SRPSKOJ

Pravni okvir poslovanja osiguravajućih društava u Republici Srpskoj i BiH uređen je zakonima i podzakonskim aktima, sprovodi se putem sudova, a kontroliše putem nadzora.

Zakonski okvir za sprovođenje osiguranja u Republici Srpskoj predstavljaju:

1. Zakon o društvima za osiguranje, “Službeni glasnik Republike Srpske”, brojevi: 17/05, 01/06, 64/06 i 74/10, kojim se uređuju osnivanje, poslovanje, nadzor i prestanak rada društava za osiguranje i filijala koje obavljaju djelatnost osiguranja u Republici Srpskoj i osniva Agencija za

⁵ Njegomir, V.: *Osiguranje*, Ortomedics Book, Novi Sad, 2011.

⁶ Rejda, G.: *Risk Management and Insurance*, Pearson Education, 2005, str. 631–632.

osiguranje Republike Srpske. Zakonom o društvima za osiguranje su, dakle, regulisana sva pitanja statusnog karaktera društva za osiguranje, posebno za akcionarska društva za osiguranje i posebno za društva za uzajamno osiguranje. Takođe, ovim zakonom uređuju se i pitanja nadzora nad obavljanjem djelatnosti osiguranja, odnosno pitanja osnivanja i rada Agencije za nadzor osiguranja Republike Srpske.

2. Zakon o obaveznim osiguranjima u saobraćaju, “Službeni glasnik Republike Srpske”, broj: 82/15, kojim se uređuju obavezna osiguranja u saobraćaju u Republici Srpskoj. Obavezna osiguranja uključuju: 1) osiguranje putnika u javnom prevozu od posljedica nesrećnog slučaja, osim putnika u vazdušnom saobraćaju, 2) osiguranje vlasnika vozila od odgovornosti za štetu prouzrokovanu trećim licima (osiguranje od auto-odgovornosti), 3) osiguranje vlasnika vazduhoplova od odgovornosti za štetu prouzrokovanu trećim licima i putnicima, i 4) osiguranje vlasnika plovila na motorni pogon od odgovornosti za štetu prouzrokovanu trećim licima.
3. Zakon o posredovanju u osiguranju, “Službeni glasnik Republike Srpske”, brojevi: 17/05, 64/06 i 106/09, kojim se uređuje posredovanje u osiguranju, vrste i uslovi za obavljanje ovih poslova, te nadzor nad obavljanjem poslova posredovanja u osiguranju u Republici Srpskoj. Posredovanje u osiguranju obavljaju brokeri u osiguranju i zastupnici u osiguranju, u skladu sa ovim zakonom.
4. Zakon o obligacionima odnosima FBiH, odnosno Zakon o obligacionim odnosima RS, “Službeni list SFRJ”, br. 29/78, 39/85, 46/85, 45/89 i 57/89 – “Službeni list RBiH”, br. 2/92, 13/93 i 13/94 – “Službeni glasnik RS”, br. 17/93 i 3/96. Radi stvaranja uslova za slobodan promet robe i obavljanja usluga na tržištu i za zadovoljavanje materijalnih i drugih potreba građana, te radi osiguravanja odgovornosti preduzeća i drugih učesnika u pravnom prometu za izvršavanje njihovih obaveza, ovim se zakonom uređuju osnovne obligacionih odnosa (opšti dio), ugovorni i drugi obligacioni odnosi u prometu robe i usluga. Jednim dijelom se regulišu obligacionopravni odnosi, odnosno prije svega ugovorni odnosi u djelatnosti osiguranja. Zakonom o obligacionim odnosima se regulišu pravna pitanja vezana za ugovaranje osiguranja kao što su zaključivanje ugovora o osiguranju, obaveze osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja, obaveze osiguravača i trajanje osiguranja. Posebno su uređena specifična pitanja ugovaranja osiguranja imovine, a posebno osiguranja lica. Specifičnosti pravnih odnosa u osiguranju od odgovornosti regulisane su u okviru odeljka koji se odnosi na osiguranja imovine.

Pored navedenih zakona, važnu ulogu ima i Zakon o Agenciji za osiguranje u Bosni i Hercegovini, "Službeni glasnik BiH", br. 12/04. Riječ je o Agenciji za osiguranje na federalnom nivou, dok nadzor nad poslovanjem osiguravajućih društava sprovodi Agencija za osiguranje Republike Srpske koja je osnovana na osnovu Zakona o društvima za osiguranje iz 2006. godine. Agencija za osiguranje Republike Srpske je samostalna i neprofitna institucija Republike Srpske sa svojstvom pravnog lica i sjedištem u Banjoj Luci, koja za svoj rad odgovara Narodnoj skupštini Republike Srpske. Agencija za osiguranje Republike Srpske ima regulatornu i nadzornu funkciju u cilju zaštite lica koja imaju pravo na osiguravajuće pokriće i naknadu iz osiguranja kao i dobrobit industrije osiguranja. U skladu sa zakonskim određenjem⁷, Agencija za osiguranje Republike Srpske ima sljedeća ovlašćenja:

- da vrši provjere poslovnih knjiga i dokumenata društva za osiguranje, sa ili bez prethodnog obavještavanja društva;
- da angažuje ovlašćena stručna lica da izvrše pregled knjiga i dokumenata društva za osiguranje;
- da zahtijeva od društva za osiguranje da u okviru određenog vremenskog roka, koji neće biti kraći od deset dana ni duži od tri mjeseca, ispravi bilo koji akt ili postupanje, koji su u suprotnosti sa zakonskim odredbama;
- da naredi društvu za osiguranje da obustavi sprovođenje bilo koje radnje ili postupanja, koje je u suprotnosti sa odredbama ovog zakona;
- da u okviru zakona i u korist osiguranika daje naredjenja u pogledu ulaganja, održavanja i raspolaganja sredstvima osiguranja;
- da pokreće sudske postupke u pravnim stvarima povezanim sa nadzorom u osiguranju kada Agencija Republike Srpske nema ovlašćenja da sprovodi svoje funkcije nadzora u skladu sa ovim zakonom, odnosno kada se u postupku nadzora pojavi pitanje za koje je kao prethodno pitanje nadležan sud;
- da donosi podzakonske akte, druga opšta akta (pravilnike, uputstva, naredbe i odluke) i pojedinačne akte (rješenja i zaključke);
- da organizuje ili odobrava obuke zaposlenih u društvima za osiguranje i posrednika u osiguranju;
- da na bilo koji drugi način daje smjernice potrebne za primjenu ovog zakona i za ostala pitanja od značaja za tržište osiguranja;
- da nalaže druge mjere koje se odnose na vođenje poslova osiguranja nekog društva, ukoliko smatra da su one neophodne kako bi se osiguralo da to društvo vodi poslove u skladu sa regulatornim ciljevima.

⁷ Zakon o društvima za osiguranje, "Službeni glasnik Republike Srpske", brojevi: 17/05, 01/06, 64/06 i 74/10, član 7.

Agencija za osiguranje u okviru svog djelokruga usvaja pravilnike, odluke i uputstva kojima se tumače zakoni kojima se reguliše djelatnost osiguranja, prije svega društava za osiguranje i posrednika u osiguranju.

S obzirom na to da u fokusu istraživanja imamo u vidu, prije svega, suštinu regulacije djelatnosti osiguranja, detaljnije ćemo ukazati na osnovne karakteristike Zakona o društvima za osiguranje koji se bavi upravo ovim pitanjem.

MARGINA SOLVENTNOSTI KAO OSNOV REGULACIJE SOLVENTNOSTI U REPUBLICI SRPSKOJ

U prethodnom izlaganju ukazali smo da se regulative djelatnosti osiguranja među zemljama razlikuju po strogosti pristupa, ali u svim regulativama prisutna je regulacija solventnosti osiguravajućih društava. U svom poslovanju osiguravajuća društva u svakom momentu nastoje da budu solventna. Međunarodna asocijacija supervizora osiguranja daje sažeto određenje solventnosti – osiguravajuće društvo je solventno ukoliko je sposobno da ispuni sve svoje obaveze po svim ugovorima pod svim razumno predvidljivim okolnostima.⁸ Dakle, solventno osiguravajuće društvo znači njegovu mogućnost da sve štete po broju i iznosu može bez teškoća nadoknaditi osiguranicima, ali i udovoljiti svim novčanim obavezama prema državi, zaposlenima, drugim osiguravačima i reosiguravačima i ostalima, u roku njihovog dospijea.

Solventnost osiguravajućih društava značajna je iz sljedećih razloga:

- *Prvo*, premije se plaćaju unaprijed, a period osiguravajuće zaštite se proteže u budućnost. Ukoliko osiguravajuće društvo prestane da postoji (bankrotira) i ukoliko se buduće štete ne isplate osiguranicima, onda je plaćanje za osiguravajuću zaštitu unaprijed bilo bezvrijedno, a sama osiguravajuća zaštita koja je posljedica želje osiguranika da se osigura od rizika i koja za cilj ima prenos rizika na osiguravajuće društvo, gubi smisao.
- *Drugi razlog* naglašavanja solventnosti jeste činjenica da će u slučaju da im se od strane osiguravajućeg društva štete ne isplate, osiguranici biti izloženi velikoj finansijskoj nesigurnosti. Tako, na primjer, ako se šteta totalno uništene kuće u poplavi ili uslijed tornada ne nadoknadi osiguraniku, vlasniku kuće, on može biti finansijski uništen.
- *Konačno*, u slučaju kada osiguravajuće društvo postane insolventno, nastaju određeni socijalni i ekonomski troškovi. Primjeri za to su gubitak posla zaposlenih u osiguravajućem društvu, smanjenje poreza na premije koji se plaća državi, te nedostatak slobodnih novčanih sredstava na finansijskom tržištu, što dalje ima multiplikativne efekte.

⁸ Principles on Capital Adequacy and Solvency, International Association of Insurance Supervisors, Basel, Switzerland, 2002, str. 3.

Da bi osiguravajuća društva uspješno poslovala, da bi opstala, te da bi mogla da opravdaju povjerenje svojih osiguranika, ona moraju da budu solventna, što znači da osiguravajuća društva moraju raspolagati neophodnim rezervama i voditi plodotvornu politiku ulaganja sredstava osiguranja.⁹ Dakle, adekvatno upravljanje kapitalom u osiguravajućim društvima nužan je predušlov obezbjeđenja njihove solventnosti. Kada osiguravajuće društvo jednom postane nesolventno, odnosno proglasi se insolventnim, ono neće osiguranicima refundirati plaćenu premiju niti će biti u stanju da vrši isplate po osnovu odštetnih zahtjeva. Zbog toga predviđanje nastanka nesolventnosti osiguravajućih društava predstavlja glavnu brigu osiguranika i regulatornih organa.¹⁰

U Republici Srpskoj, u skladu sa Zakonom o društvima za osiguranje, solventnost osiguravajućih društava reguliše se preko margine solventnosti. Svako društvo za osiguranje iz Republike Srpske obavezno je da odredi marginu solventnosti u pogledu svog cjelokupnog poslovanja, koja odgovara ukupnoj aktivni umanjenoj za nematerijalna ulaganja, aktivna vremenska razgraničenja, gubitak, obaveze (uključujući matematičku rezervu osiguranja života) i za prenosne pozicije (prenosne premije i rezervisane štete).¹¹ U skladu sa izmjenama i dopunama osnovnog Zakona o društvima za osiguranje Republike Srpske, margina solventnosti predstavlja graničnu vrijednost adekvatnosti kapitala društva za osiguranje.

U kontekstu regulacije solventnosti osiguravajućih društava, izmjenom i dopunom Zakona o društvima za osiguranje, dodat je i član 52a kojim se reguliše upravljanje rizicima. U smislu ovog člana Zakona o društvima za osiguranje, "društvo za osiguranje dužno je obezbijediti da uvijek raspolaže sa adekvatnim kapitalom u pogledu obima i vrsta poslova osiguranja koje obavlja i s obzirom na rizike kojima je izloženo u obavljanju tih poslova (adekvatnost kapitala) i poslovati tako da je sposobno blagovremeno ispuniti dospelje obaveze (načelo likvidnosti), te na način da je trajno sposobno ispunjavati sve svoje obaveze (načelo solventnosti)".

Ako kapital društva za osiguranje zbog povećanja margine solventnosti ili drugih razloga nije dovoljan, uprava društva za osiguranje dužna je odmah usvojiti i primijeniti mjere za koje je nadležna u svrhu obezbjeđenja kapitala, odnosno dužna je izraditi prijedlog mjera za koje su nadležni drugi organi društva za osiguranje, a u vezi sa obezbjeđenjem potrebnog kapitala, o čemu

⁹ Marović, B. i Žarković, N.: *Leksikon osiguranja*, DDOR Novi Sad AD, Novi Sad, 2002, str. 306.

¹⁰ Cummins, J. D., Derrig, R. A.: *Managing the Insolvency Risk of Insurance Companies*, Kluwer Academic Publishers, Norwell, Massachusetts, USA, 1991, p.109.

¹¹ Zakon o društvima za osiguranje, "Službeni glasnik Republike Srpske", brojevi: 17/05, 01/06, 64/06 i 74/10, član 52.

je dužna obavijestiti Agenciju za osiguranje Republike Srpske u roku od osam dana od dana njihovog donošenja. Agencija u cilju zaštite osiguranika može da zahtijeva od društva za osiguranje:

- da ima veći kapital, ako ocijeni da su zbog oslabljenog finansijskog položaja društva za osiguranje ugrožena prava osiguranika, u kom slučaju se visina kapitala određuje u skladu s finansijskim planom sa prijedlozima mjera za najmanje sljedeće tri poslovne godine;
- smanjenje vrijednosti imovine društva za osiguranje, koja se uključuje u obračun kapitala društva za osiguranje, ili za pokriće tehničkih i matematičkih rezervi i garantnog fonda, ako je došlo do promjene tržišne vrijednosti te imovine;
- prilagođavanje obračunavanja margine solventnosti društva za osiguranje za iznos reosiguranja, ako se sadržaj ugovora o reosiguranju u odnosu na prethodnu poslovnu godinu značajno promijenio ili ugovori o reosiguranju ne omogućuju uravnotežen prenos rizika.

U skladu sa zakonskim ovlaštenjima iz Zakona o društvima za osiguranje, Agencija za osiguranje Republike Srpske je 2012. godine usvojila Pravilnik o elementima i kontroli margine solventnosti društava za osiguranje.¹² Ovim pravilnikom uređuje se način obračuna margine solventnosti, kao i oblik, sadržaj, rokovi i način izvještavanja Agencije za osiguranje Republike Srpske.

Naglašavamo i da se u članu 52a, kao i u Pravilniku o elementima i kontroli margine solventnosti društava za osiguranje, uključuju samo rizici iz osnova osiguranja, a ne i svi drugi rizici kojima je poslovanje osiguravajućih društava izloženo, a na čemu upravo insistira nova regulativa Solventnost II, o čemu će biti više riječi u narednim izlaganjima.

SPECIFIČNOSTI KVANTITATIVNIH I KVALITATIVNIH ZAHITJEVA SOLVENTNOSTI II

Solventnost II mora biti bazirana na principima, a ne strogim pravilima. U slučaju regulativa baziranih na utvrđenim strogim pravilima, regulatori određuju pravila kojima subjekti koji su regulisani moraju da se povinuju u potpunosti. U slučaju regulativa baziranih na principima, regulativom se samo ukazuje na poželjne rezultate, a sredstva za njihovo postizanje su predmet slobodnog izbora. Izazov ovakvog pristupa leži u činjenici da on ostavlja puno prostora za slobodne procjene od strane regulisanih kompanija u implementaciji principa. Regulacija bazirana na primjeni principa nalaže veću odgovornost regulisanim subjektima u pogledu određivanja adekvatne veličine kapitala, imajući u vidu specifične poslovne aktivnosti subjekta regulacije. Ovakav pristup nameće potrebu da organi supervizije reorganizuju svoje osoblje sa usmjerenosti na poznavanje pravila na razumijevanje tržišta, jer se njihova uloga mijenja od kontrolisanja usaglašenosti ka superviziji primjene

¹² Pravilnik o elementima i kontroli margine solventnosti društava za osiguranje, "Sl. glasnik RS" br. 103/12 od 06.11.2012. godine.

principa od strane osiguravajućih i reosiguravajućih društava. Osiguravajuća i reosiguravajuća društva sa svoje strane moraju takođe da promijene pristup udovoljavanja regulatornim zahtjevima od usaglašavanja sa pravilima ka uspostavljanju kulture upravljanja rizikom.

Solventnost II regulatorni okvir se bazira na tri stuba (Slika 1), slično kao i Bazel II regulatorni okvir.

Prvi stub predstavljaju kvantitativni zahtjevi, odnosno harmonizovani standardi procjene imovine i obaveza i kapitala koji je potreban da se osigura solventnost. Ovim stubom se određuju pravila u kvantitativnom smislu koja se odnose na vrednovanje imovine i obaveza, tehničke rezerve, investicije i kapitalne zahtjeve.

Drugi stub, čija je svrha dopuna prvom stubu, čine kvalitativni zahtjevi koji predstavljaju principe interne kontrole i upravljanja rizikom osiguravača i reosiguravača i principe kojima se nadzornim organima određuje okvir za superviziju internih kontrola i praksi menadžmenta rizikom i kapitalom, te adekvatnosti kapitala osiguravajućih i reosiguravajućih društava. Drugi stub suštinski zahtijeva od osiguravača i reosiguravača da sprovedu sopstvene procjene rizika i solventnosti, što podrazumijeva potrebu da svaki pojedinačni osiguravač i reosiguravač identifikuje, procjenjuje, upravlja i izvještava o rizicima kojima je izložen. Takođe, od osiguravača i reosiguravača se zahtijeva da obezbijede da se svakodnevne poslovne aktivnosti izvršavaju u skladu sa primijenjenim modelom i pretpostavkama određenim u okviru prvog stuba, odnosno kvantitativnih zahtjeva. Ove informacije predstavljaju osnovu aktivnosti organa supervizije koji, u cilju revizije i procjene usaglašenosti osiguravača i reosiguravača sa Solventnosti II, sprovode¹³ reviziju i procjenu sistema upravljanja osiguravača i reosiguravača, uključujući sopstvene procjene rizika i solventnosti, tehničkih rezervi, kapitalnih zahtjeva, investicionih pravila, kvaliteta i kvantiteta sopstvenih fondova i, ukoliko se primjenjuju interni modeli, procjenjuju usaglašenost njihove primjene sa zahtjevima postavljenim Direktivom.

Treći stub odnosi se na tržišnu disciplinu koja treba da bude ostvarena putem transparentnosti poslovanja osiguravajućih i reosiguravajućih društava. Informacije koje javnosti treba da prezentuju osiguravači i reosiguravači treba da obuhvate rizike, kao i finansijska pitanja osiguravača, te da budu sveobuhvatne, razumljive i uporedive. Članom 50 usvojenog teksta Solventnost II direktive precizirano je da te informacije treba da obuhvate¹⁴: opis poslovanja i performansi, opis sistema upravljanja i procjene adekvatnosti ukupne izloženosti rizicima, opis izloženosti, koncentracije, redukcije i osjetljivosti na svaku pojedinu kategoriju rizika, opis baza i metoda procjene i eventualnih odstupanja od standardnih baza i metoda procjene imovine, tehničkih rezervi

¹³ Solvency II Framework Directive, Texts adopted by the European Parliament, 22 april 2009 - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0251+0+DOC+XML+V0//EN>, Article 36.

¹⁴ Isto, Article 50.

i drugih obaveza i opis upravljanja kapitalom koji mora uključiti informacije o strukturi i iznosu sopstvenih fondova i njihovog kvaliteta, veličini kapitalnih zahtjeva, objašnjenja osnovnih razlika između pretpostavki standardne formule i internog modela i informacije o iznosu eventualne neusaglašenosti sa kapitalnim zahtjevima, čak i u slučaju da je to odstupanje nastalo i kasnije razriješeno u toku perioda izvještavanja.

Regulatorno određenje teorijskog nivoa solventnosti određuje i poziciju solventnosti osiguravajućih društava u određenom pravnom sistemu. Imajući to u vidu, solventnim se osiguravajućim društvom može smatrati ono čija je imovina veća od teorijskog nivoa solventnosti, najčešće određenog u vidu minimalnog i ciljanog kapitalnog zahtjeva. Ovi zahtjevi su kvantitativnog karaktera i u okviru Solventnosti II su determinisani prvim stubom kao minimalni i solventnosni kapitalni zahtjev.

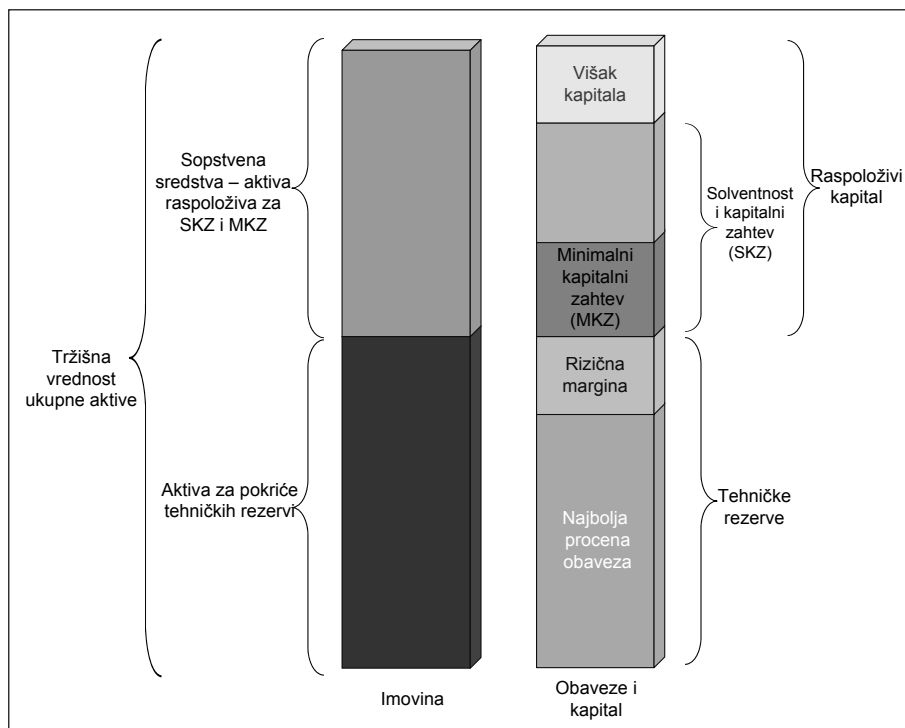
Raspoloživi kapital osiguravajućeg ili reosiguravajućeg društva predstavlja razliku između imovine i obaveza, odnosno tržišne vrijednosti ukupne aktive i tehničkih rezervi (vidi Sliku 1), pri čemu je uopšteno posmatrano društvo solventno ukoliko je raspoloživ kapital veći od nule, odnosno ukoliko postoji višak imovine nad obavezama društva. Suprotno tome, stanje nesolventnosti predstavlja situaciju u kojoj je raspoloživi kapital (RK) manji od nule, odnosno ukoliko su obaveze veće od ukupne imovine društva. Prije nego što ukažemo na razlike u nivou zahtijevanog kapitala, naglašavamo da je Solventnost II regulatorni okvir zasnovan na tržišnom vrednovanju pozicija imovine i obaveza, za razliku od postojećeg regulatornog okvira koji se bazira na knjigovodstvenom vrednovanju. Zastupa se fer vrijednost imovine i obaveza koja u principu podrazumijeva tržišnu vrijednost ili njenu aproksimaciju. Izražavanje pozicija imovine po tržišnoj vrijednosti nije problem, ali za izračunavanje obaveza jeste, s obzirom na to da ne postoji tržište za obaveze osiguravajućih ili reosiguravajućih društava, a samim tim ni njihova tržišna vrijednost. Imajući to u vidu, u procjeni vrijednosti obaveza osiguravajućih i reosiguravajućih društava koristi se koncept najbolje procjene na koju se dodaje margina rizika koja predstavlja tržišnu vrijednost. Najbolja procjena se definiše i izračunava kao neto sadašnja vrijednost budućih gotovinskih tokova portfelja osiguranja, pri čemu se koristi bezrizična kamatna stopa. Upravo iz tog razloga se dodaje rizična margina na zbir najbolje procjene obaveza (vidi Sliku 1).

Rizična margina predstavlja trošak kapitala koji je potreban u pojedinačnim godinama do isticanja obaveza. Rizična margina suštinski se izračunava u cilju zaštite osiguranika kao dodatna mjera obezbjeđenja obaveza osiguravajućih i reosiguravajućih društava.

Solventnost II regulativa, prvim stubom koji se odnosi na kvantitativne zahtjeve, predviđa postojanje dva kapitalna zahtjeva, minimalnog kapitalnog zahtjeva (MKZ) i solventnosnog kapitalnog zahtjeva (SKZ).¹⁵ Minimalni

¹⁵ Njegomir, V.: "Solvency II direktiva i njen uticaj na upravljanje rizikom u osiguravajućim društvima", *Finansije*, Vol. 64, Br. 16, Ministarstvo finansija Republike Srbije, Beograd, 2009, str. 272–306.

Slika 1: Minimalni i solventnosni kapitalni zahtjev

Izvor: Njegomir, V.: "Kvantitativni zahtevi Solventnosti II", Svet osiguranja, Vol. 2, Br. 5, Tectus, Beograd, 2012, str. 54–57.

kapitalni zahtjev (minimum capital requirement) predstavlja nivo kapitala koji predstavlja osnovu za intervenciju organa supervizije. Naime, ukoliko osiguravač ili reosiguravač ne raspolaže sa dovoljno kapitala koji je predviđen ovim zahtjevom, organi supervizije primjenjuju mjere, kao što su zabrana sklapanja novih ugovora o osiguranju ili oduzimanje licence. Postojanje raspoloživog kapitala na nivou minimalnog kapitalnog zahtjeva kratkoročno može obezbijediti kontinuitet poslovanja uz mogućnost transfera rizika ili dokapitalizacije. Utvrđivanje minimalnog kapitalnog zahtjeva je određeno na sličan način kao i u ranijim regulacijama solventnosti. MKZ se utvrđuje u apsolutnom iznosu, i to 2,2 miliona evra za sve neživotne osiguravače, odnosno 3,2 miliona evra u slučaju da se osiguravači bave i poslovima osiguranja auto-odgovornosti, odgovornosti zbog upotrebe vazduhoplova, odgovornosti zbog upotrebe plovniha objekata, opšte odgovornosti, kredita i jemstva, 3,2 miliona evra za životne osiguravače i 3,2 miliona evra za reosiguravače, izuzev keptiv reosiguravača za koje je određen minimalni kapitalni zahtjev od 1 miliona evra.

Solventnosni kapitalni zahtjev predstavlja nivo kapitala koji osiguravač ili reosiguravač u cilju obezbjeđenja solventnosti pod normalnim okolnostima treba da posjeduje i koji je dovoljan za pokriće neuobičajeno štetnih događaja, kao što je Solvency II direktivom određeno, događaja koji se dešavaju jednom u dvjesta godina. Riječ je o ciljanom solventnosnom zahtjevu koji treba da reflektuje rizičnost društva za osiguranje ili reosiguranje i kao dodatni kapital iznad nivoa minimalnog kapitalnog zahtjeva obezbijedi pokriće nepredviđenih gubitaka. Prilikom određivanja SKZ-a, u obzir će se uzeti svi rizici kojima je izloženo osiguravajuće društvo, odnosno rizici osiguranja, tržišni, kreditni i operativni. Određenje veličine SKZ-a bazira se na principima koji treba da oslikavaju ekonomsku realnost poslovanja osiguravajućih i reosiguravajućih društava i koji samo ukazuju na poželjne rezultate, pri čemu sredstva za njihovo postizanje, standardna formula, interni model ili njihova kombinacija, predstavljaju predmet slobodnog izbora, uz neophodnost odobrenja organa supervizije. Mjera koja se koristi za determinisanje SKZ-a jeste VaR, odnosno mjera vrijednosti pri riziku, koja se utvrđuje za sopstvene fondove osiguravača ili reosiguravača na nivou pouzdanosti od 99,5% tokom perioda od jedne godine. Mjera vrijednosti pri riziku (VaR) je mjera koja sumarno iskazuje najteži gubitak tokom ciljanog vremenskog perioda sa datim nivoom pouzdanosti.¹⁶ Određivanje mjere vrijednosti pri riziku na nivou pouzdanosti od 99,5% suštinski znači da se solventnosni kapitalni zahtjev bazira na veličini kapitala koji treba da bude obezbijeden kako bi se osiguralo da se bankrotstvo osiguravača ili reosiguravača ne desi češće od jednom u 200 slučajeva, odnosno da će ta društva biti u poziciji, sa vjerovatnoćom od najmanje 99,5% da ispune svoje obaveze prema osiguranicima i korisnicima osiguranja tokom sljedećih 12 mjeseci. Najprostije rečeno, zahtijevani solventnosni kapital trebao bi da obezbijedi da osiguravajuće ili reosiguravajuće društvo sa vjerovatnoćom od 99,5% ostane solventno u toku jedne godine poslovanja. U utvrđivanju ovog kapitalnog zahtjeva osiguravači i reosiguravači moraju da obuhvate sve rizike, odnosno rizike kojima su izloženi po osnovu tekućeg poslovanja, kao i rizike za koje procjenjuju da će im biti izloženi u narednih 12 mjeseci. Dakle, prema Solventnost II direktivi, tržišna vrijednost aktive suštinski mora biti jednaka ili veća sumi tehničkih rezervi i zahtijevanog regulatornog kapitala. Tehničke rezerve se baziraju na najboljim procjenama budućih gotovinskih tokova uvećanih za marginu rizika, koja treba da obezbijedi da rezerve budu jednake ili veće od osiguravajućih i reosiguravajućih obaveza. Na tehničke rezerve dodaje se minimalni kapitalni zahtjev i na njega solventnosni kapitalni zahtjev (vidi Sliku 1). Ukoliko bi raspoloživi kapital društva za osiguranje ili društva za reosiguranje pao ispod nivoa SKZ-a, supervizor osiguranja bi mogao da primijeni mjere predviđene drugim stubom Solventnosti II, pri čemu je osnovna pretpostavka da situacija nije kritična, već da je riječ o signalu supervizoru, kao i društvu za osiguranje ili reosiguranje da se preduzmu mjere u cilju saniranja ispoljenih problema.

¹⁶ Jorion, P.: *Value at Risk: The New Benchmark for Managing Financial Risk*, McGraw-Hill, New York, 2001, str. 22.

Za utvrđivanje solventnosnog ili višeg kapitalnog zahtjeva, koji reflektuje nivo kapitala potreban za normalno poslovanje osiguravača i reosiguravača, Solventnost II daje mogućnost primjene standardne formule, ali i djelimične ili potpune primjene internih modela. Naime, bira se jedna od sljedećih opcija: puni interni model, standardna formula i djelimični interni model, standardna formula sa specifičnim parametrima konkretnog društva, standardna formula ili pojednostavljenje standardne formule. Prihvatanje primjene internih modela u regulaciji i superviziji solventnosti, što je u skladu sa osnovnom postavkom na principima zasnovanog regulatornog okvira, jeste motivisanje osiguravača i reosiguravača na unapređenje upravljanja rizicima i nastojanje da nivo kapitala koji je potreban za obezbjeđenje solventnosti na bolji način reflektuje stvarnu sliku rizika kojima su oni izloženi. Okvir načina primjene standardne formule dat je tekstom direktive¹⁷, pri čemu je utvrđeno da prilikom utvrđivanja veličine solventnosnog kapitalnog zahtjeva moraju biti uzeta u obzir tri elementa: 1) bazični solventnosni kapitalni zahtjev, pri čijem se utvrđivanju moraju uzeti u obzir neživotni, životni, zdravstveni, tržišni i kreditni rizik koji proizilazi iz neizvršenja ugovornih obaveza, 2) kapitalni zahtjev za operativni rizik, i 3) korekcija za pokriće neočekivanih gubitaka koji mogu nastati kao rezultat simultanog umanjenja tehničkih rezervi ili odloženih poreza ili njihove kombinacije. Izračunavanje solventnosnog kapitala može se izraziti sljedećom formulom:

$$SCR = BSCR + SCR_{op} - Adj.$$

gdje je: SCR – solventnosni kapitalni zahtjev, $BSCR$ – bazični solventnosni kapitalni zahtjev, SCR_{op} – kapitalni zahtjev za operativni rizik i Adj korekcija za pokriće mogućih gubitaka koji mogu nastati kao rezultat simultanog umanjenja tehničkih rezervi ili odloženih poreza ili njihove kombinacije.¹⁸ U navedenoj formuli, bazični solventnosni kapitalni zahtjev se izračunava na sljedeći način:

$$BSCR = \sqrt{\sum_{i,j} CorrSCR_{ij} \times SCR_i \times SCR_j}$$

gdje je $CorrSCR_{ij}$ korelaciona matrica, i i j se prostiru po svim mogućim vrijednostima – za rizik neživotnih, životnih, zdravstvenih osiguranja i tržišni i kreditni rizik.¹⁹

¹⁷ *Solvency II Framework Directive*, Texts adopted by the European Parliament, 22 april 2009 - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0251+0+DOC+XML+V0//EN>, Articles 103–109.

¹⁸ Njegomir, V.: *Osiguranje i reosiguranje: tradicionalni i alternativni pristupi*, Tectus, Zagreb, 2011, str. 198.

¹⁹ Njegomir, V.: Isto.

Kvalitativnim zahtjevima koji čine drugi stub i odnose se na superviziju i upravljanje rizikom, kao i tržišnoj disciplini koja predstavlja treći stub i odnosi se na objelodanjivanje i transparentnost, ne pridaje se adekvatna pažnja, iako su za uspješnu implementaciju nove regulative gotovo podjednako bitni kao i kvantitativni zahtjevi. Organi supervizije neće sprovesti monitoring usaglašenosti osiguravajućih i reosiguravajućih društava samo putem provjere minimalnog i solventnosnog kapitalnog zahtjeva već, kao što ukazuje član 35 direktive²⁰, i procjenom sistema upravljanja osiguravača i reosiguravača, poslova koje obavljaju, principa vrednovanja koji se primjenjuju prilikom utvrđivanja solventnosti, rizika sa kojima se suočavaju, ali i primijenjenih sistema upravljanja rizicima, kapitalne strukture, potreba i upravljanja kapitalom. Takođe, članom 36 direktive određeno je da se u postupku supervizije sprovodi procjena kvalitativnih zahtjeva koji se odnose na sistem upravljanja, procjena rizika kojima su izložena osiguravajuća i reosiguravajuća društva, ili kojima mogu biti izložena, i procjena sposobnosti društava koja čine predmet nadzora da procjenjuju preuzimanje rizika uzimajući u obzir okruženje u kojem posluju. Navedeno nedvosmisleno ukazuje na neophodnost adekvatnog razumijevanja i usaglašavanja poslovanja osiguravajućih i reosiguravajućih društava i sa zahtjevima drugog i trećeg stuba Solventnosti II.

Solventnost II posebno naglašava značaj angažovanosti i odgovornosti viših nivoa menadžmenta u sklopu kvalitativnih zahtjeva. Članom 40 direktive nedvosmisleno je navedeno da će upravni i nadzorni odbori imati krajnju odgovornost za usaglašenost poslovanja osiguravajućih i reosiguravajućih društava sa zahtjevima Solventnosti II. Iako nije onemogućeno da sistem upravljanja može da obuhvata posebne organizacione dijelove koji će biti odgovorni za usaglašenost sa regulatornim zahtjevima, odgovornost najvišeg rukovodstva neće moći biti delegirana.

Naglašava se potreba za visokokvalifikovanim kadrovima, posebno na rukovodećim mjestima, koji će biti sposobni da obavljaju kompleksne poslove upravljanja osiguravajućim i reosiguravajućim društvima. Članom 42 direktive determinisano je da osiguravajuća i reosiguravajuća društva moraju obezbijediti da osobe koje upravljaju društvima ili imaju ključne funkcije u svakom momentu ispunjavaju dva uslova: a) da su njihove profesionalne kvalifikacije, znanje i iskustvo adekvatni kako bi omogućili pravilno i mudro upravljanje i b) da imaju dobru reputaciju i integritet.

Funkcija upravljanja rizikom predviđena je članom 44 direktive koji zahtijeva od osiguravača i reosiguravača da imaju uspostavljen efektivan sistem upravljanja rizikom koji se sastoji od strategija, procesa i procedura izvještavanja neophodnih za kontinuiranu identifikaciju, mjerenje, monitoring,

²⁰ *Solvency II Framework Directive, Texts adopted by the European Parliament*, 22 april 2009 - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0251+0+DOC+XML+V0//EN>, Article 35.

upravljanje i izvještavanje o rizicima kojima su izloženi ili kojima mogu biti izloženi i njihovim međuzavisnostima, na individualnom i nivou grupacija. Sistem upravljanja rizikom bi trebao obuhvatati prihvat rizika i određivanje potrebnih tehničkih rezervi, upravljanje aktivom i pasivom, investiranje, likvidnost i upravljanje rizikom koncentracije, upravljanje operativnim rizikom, primjenu reosiguranja i drugih tehnika upravljanja rizicima.

Aktuarska funkcija determinisana je članom 48 direktive, a članom 46 precizirano je da osiguravajuća i reosiguravajuća društva treba da imaju uspostavljen efektivan sistem interne kontrole. Funkcija interne revizije determinisana je članom 47 direktive. Poseban značaj u okviru zahtjeva drugog stuba Solventnosti II čini zahtjev da svako osiguravajuće i reosiguravajuće društvo u sklopu sistema upravljanja rizicima mora sprovesti sopstvenu procjenu rizika i solventnosti. U skladu sa odredbama člana 45 teksta Solventnosti II, ova procjena treba da obuhvati najmanje: a) ukupne potrebe za obezbjeđenjem solventnosti uzimajući u obzir specifičan profil rizika, odobrene limite tolerancije na rizik i poslovnu strategiju osiguravača ili reosiguravača, b) obezbjeđenje kontinuirane usaglašenosti sa kapitalnim zahtjevima i zahtjevima koji se odnose na tehničke rezerve, i c) procjenu značaja odstupanja profila rizika konkretnog osiguravača ili reosiguravača od pretpostavki koje čine osnovu solventnosnog kapitalnog zahtjeva, izračunatog primjenom standardne formule ili primjene punog ili djelimičnog internog modela upravljanja rizikom i kapitalom.

Treći stub Solventnosti II često se naziva i "zaboravljenim"²¹ s obzirom na to da se fokus uglavnom usmjerava na kvantitativne zahtjeve. Ovaj stub odnosi se na tržišnu disciplinu koja se prvenstveno ostvaruje putem izvještavanja i objelodanjivanja informacija nadzornim organima, ali i široj javnosti. Postoje dvije vrste redovnog objelodanjivanja informacija koje zahtijeva Solventnost II, izvještaj organima nadzora i izvještaj o solventnosti i finansijskom stanju. Izvještaj organima nadzora treba da sadrži sve informacije neophodne za nadzor poslovanja osiguravajućih i reosiguravajućih društava i u kvantitativnom i kvalitativnom pogledu, a u skladu sa odredbama člana 35 direktive. Izvještaj o solventnosti i finansijskom stanju namijenjen je široj javnosti, a u skladu sa članom 50 direktive treba da sadrži i kvalitativni i kvantitativni izvještaj. Kvantitativni izvještaj, koji će se podnositi organima supervizije i koji će imati najveće implikacije na organizacione resurse, sastojće se od nekoliko obrazaca koji će, u slučaju da je riječ o pojedinačnom osiguravajućem ili reosiguravajućem društvu, činiti sljedeći obrasci za izvještavanje:²² 1) bilans stanja, 2) imovina – investicije, 3) solventnosni kapitalni zahtjev, minimalni kapitalni zahtjev i sopstvena sredstva, 4) tehničke rezerve – životna osiguranja, 5) tehničke rezerve – neživotna osiguranja, 6) analiza varijacija, države i pokrića, i 7)

²¹ *The forgotten pillar: Time to bring disclosure onto the radar*, PricewaterhouseCoopers, London, 2010.

²² *Risk of Delay: Getting Pillar 3 on Track*, PricewaterhouseCoopers, London, 2011.

reosiguranje. Ukoliko je riječ o grupaciji biće potrebni i konsolidovani izvještaji, koncentracije rizika i interne transakcije. Ključni elementi izvještavanja organa supervizije i javnosti uključivaće sljedeće informacije²³: a) priroda poslovanja i eksternog okruženja, ciljevi, strategije i performanse; b) upravljačke strukture, odgovornosti upravnog odbora, viših nivoa menadžmenta i ključnih komiteta; c) profil rizika i upravljanje rizikom za svaku kategoriju rizika; d) osnova vrednovanja pozicija imovine i obaveza, uključujući tehničke rezerve; e) upravljanje kapitalom, uključujući solventnosni i minimalni kapitalni zahtjev i kvalitet/strukturu solventnosnih rezervi, i f) detaljne informacije o internom modelu ukoliko se primjenjuje. Osim regularnog izvještavanja, direktivom je predviđeno i obavezno izvještavanje organa nadzora u slučaju ostvarenja specifičnih prethodno definisanih događaja (odredbe u okviru članova 35 i 53 direktive) i obavezno izvještavanje organa nadzora u slučaju zahtjeva ovih organa (u skladu sa odredbama člana 35 Direktive).

SVEOBUHvatNO UPRAVLJANJE RIZIKOM KAO KLJUČ PROMJENA U REGULACIJI KOJI će UTICATI NA BIH I RS

Tradicionalni pristup upravljanja rizikom podrazumijevao je da se pojedinačnim rizicima, kojima su izložena osiguravajuća društva, upravlja izolovano. Tradicionalno, upravljanje rizicima je podrazumijevalo dva izdvojena pristupa – upravljanje čistim rizicima, što je bila funkcija upravljača rizicima (menadžera rizikom), i upravljanje finansijskim rizicima, što je ostvarivano u okviru finansijske funkcije ili sektora. Vremenom su se javile ideje o integraciji upravljanja čistim i finansijskim rizicima, što je početkom devedesetih godina dvadesetog vijeka rezultiralo razvojem holističkog, odnosno sveobuhvatnog upravljanja rizicima.

Za razliku od tradicionalnog pristupa, integralno upravljanje rizikom podrazumijeva holistički pristup, odnosno istovremeno obuhvatanje svih rizika kao i njihovih međuzavisnosti. Osnovna ideja u primjeni integralnog upravljanja rizikom jeste mogućnost redukovanja agregatnog rizika koordinisanjem i kontrolisanjem međusobno nekorelisanih rizika. Naime, ukoliko rizici nisu međusobno korelisani, odnosno uslovljeni, moguće je integrisanim upravljanjem ostvariti međusobna potiranja. U tom slučaju, faktori koji uslovljavaju povećanje izloženosti nekim rizicima mogu uzrokovati smanjenje izloženosti drugim rizicima, što, konačno, u idealnoj situaciji za osiguravajuće društvo znači da ne mora da posjeduje dodatni kapital. Imajući to u vidu, iako je ključni podsticaj razvoju integrisanog upravljanja rizicima u Evropi dao projekat Solventnost II, krajnji cilj primjene ovakvog pristupa upravljanju rizicima jeste ostvarenje realne vrijednosti u formi pronalaženja profitabilnih mogućnosti uvećanja kapitala za vlasnike osiguravajućih i reosiguravajućih društava.

²³ Isto.

Članom 43 teksta direktive, eksplicitno je ukazano da “osiguravajuća i reosiguravajuća društva moraju imati uspostavljene efektivne sisteme upravljanja rizikom koji se sastoje od strategija, procesa i procedura izvještavanja neophodnih za identifikovanje, mjerenje, kontrolisanje, postupanje i izvještavanje, na kontinuiranoj bazi rizika, na pojedinačnom i agregatnom nivou, kojima su, ili mogu biti izloženi, kao i njihovim međuzavisnostima”. Dakle, Solventnost II zahtijeva upravljanje svim postojećim i mogućim budućim rizicima, ne samo rizicima osiguranja, kao i njihovim međuzavisnostima, čime se nastoji izbjeći kumuliranje uticaja i obezbijediti redukcija agregatne izloženosti.

Sveobuhvatno upravljanje u osiguravajućim društvima podrazumijeva upravljanje svim rizicima kojima su ona izložena, uključujući rizike osiguranja, investiranja, operativne i rizike reputacije. Međutim, suština primjene sveobuhvatnog upravljanja rizicima ne podrazumijeva izolovano upravljanje sa svakim pojedinačnim rizicima, već na sveobuhvatan, sistematičan način koji uključuje i međuzavisnosti koje postoje između pojedinih rizika, a čijim upravljanjem može doći do redukcije ukupnog rizika kojem je osiguravajuće društvo izloženo, pod uslovom da postoje negativne korelacije između pojedinih rizika koje omogućavaju da konsolidovana izloženost rizicima bude manja od zbira pojedinačnih izloženosti. Takođe, sveobuhvatno upravljanje rizicima je značajno i u slučaju postojanja pozitivnih korelacija između rizika. Ovaj značaj sveobuhvatnog upravljanja rizicima naglašen je, kao što je ukazano u prethodnim izlaganjima, ostvarenjem finansijske krize.

Primjenom procesa holističkog upravljanja rizikom u svim oblastima poslovanja obezbjeđuje se osnova za precizno, pravovremeno i potpuno informisanje menadžmenta u procesu kreiranja svih fundamentalnih poslovnih odluka, koje će voditi računa da se ostvari optimizacija poslovanja. Optimizacija poslovanja u ovom smislu podrazumijeva nastojanje da se ostvari minimiziranje troškova kapitala, a time i profit pri datom nivou ukupnog rizika, odnosno da se pri datom nivou raspoloživog kapitala rizik minimizira. Konačna odluka zavisice od organizacione tolerancije na rizik. Upravljanje ukupnim nivoom rizika predstavlja analitički proces koji je prilagođen strukturi, proizvodima, gotovinskim tokovima, investicionoj strategiji svakog osiguravača, a koji im pruža prikaz ukupne izloženosti rizicima i ukupne potrebe za kapitalom i omogućava identifikovanje koristi i rizika povezanih sa diverzifikacijom proizvoda, investicija, i geografskom disperzijom rizika.

Osnovna promjena u odnosu na domaća osiguravajuća društva jeste proširenje obuhvata rizika, čije ostvarenje treba da pokrije ista veličina kapitala. Do sada je obuhvatan rizik osiguranja, kreditni rizik u poslovima reosiguranja i sa ugovaračima osiguranja i investicioni rizik povezan sa ulaganjima osiguravajućih društava. Drugim rizicima, prije svega operativnim, nije se upravljalo uopšte. Ukupan obim raspoloživog kapitala mjeri se samo u odnosu na rizike osiguranja. Takođe, margina solventnosti se izračunava za životna i neživotna

osiguranja. S obzirom na to da će se umjesto rizika osiguranja, u utvrđivanju adekvatnosti raspoloživog kapitala koristiti i drugi rizici, može se očekivati povećanje zahtjeva za raspoloživim kapitalom domaćih osiguravajućih društava, posebno onih manjih.

PROMJENE U DOMENU TRANSFERA RIZIKA OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA U USLOVIMA PRIMJENE SOLVENTNOSTI II

U skladu sa postojećim zakonom za osiguranje u Republici Srpskoj, osnovni oblici transfera rizika osiguranja osiguravajućih društava su saosiguranje i reosiguranje. Prema Zakonu o osiguranju “ako društvo za osiguranje ne može pokriti dio preuzetih rizika, te rizik prelazi udjele u kompenzaciji rizika prema tablicama maksimalnog pokriva (vlastiti samopridržaj), obavezno je taj dio rizika prenijeti u reosiguranje ili saosigurati rizik sa jednim ili više društava za osiguranje”.²⁴ Ovakvo određenje oblika transfera rizika, i to isključivo rizika osiguranja, nalazi se i u zakonima koji se odnose na statusno regulisanje osiguranja u regionu, a nalazili su se i u okviru Solventnosti I. Solventnost II za domaće osiguravače donosi značajne promjene u domenu transfera rizika, i to ne samo rizika osiguranja, već svih rizika, a u kontekstu integralnog ili holističkog upravljanja rizicima.

Na osnovu analize motiva za kupovinom i uloge reosiguravajućeg pokrivača za upravljanje rizikom i kapitalom osiguravajućih društava, smatramo da, osim diverzifikacije rizika i uvećanja raspoloživih kapaciteta po osnovu zamjene za kapital, najvažnije prednosti reosiguranja iz perspektive osiguravajućih društava predstavljaju:²⁵ 1) stabilizacija poslovnih rezultata i zaštita solventnosti, 2) smanjenje troškova i uvećanje profita, 3) zaštita za katastrofalne štete, i 4) razvoj poslovanja osvajanjem novih tržišta. Reosiguranje, kao osiguranje osiguranja, imalo je ključni značaj u obezbjeđenju dodatnog kapaciteta za prihvatanje rizika koji se mogu osigurati, posebno ako se ima u vidu da je riječ o poslovima međunarodnog karaktera, što implicira da se pokrivač ne ograničava samo na raspoloživ kapacitet tržišta osiguranja i reosiguranja u okviru jedne države. Međutim, u novije vrijeme kapacitet ukupnog svjetskog tržišta reosiguranja postao je ograničen i nedovoljan u potpunom zadovoljavanju zahtjeva osiguravajućih društava za transferom rizika. Nastaju alternativna rješenja koja omogućavaju transfer rizika osiguranja na tržište kapitala. Tradicionalno prisutna relacija osiguranik–osiguravač–reosiguravač sve više mijenja svoj oblik, tako da tradicionalna demarkaciona linija između osiguravača, reosiguravača i tržišta kapitala postaje sve manje značajna.

²⁴ Zakon o društvima za osiguranje, “Službeni glasnik Republike Srpske”, brojevi: 17/05, 01/06, 64/06 i 74/10, član 52a.

²⁵ Njegomir, V.: *Osiguranje*, Ortomedics book, Novi Sad, 2011, str. 203.

Alternativni mehanizmi transfera rizika osiguranja podrazumijevaju konvergenciju osiguranja i tržišta kapitala, čime suštinski predstavljaju dio šireg trenda konvergencije u sektoru finansijskih usluga. Novi mehanizmi omogućavaju transfer rizika osiguranja na tržište kapitala. Dok većina alternativnih instrumenata transfera rizika osiguranja, izuzev derivata izvedenih na osnovu rizika osiguranja kojima se trguje na berzama, ali i vanberzanski, eliminiše postojanje kreditnog rizika, tradicionalno inherentno povezanog sa poslovima reosiguranja, oni uglavnom uzrokuju opasnost od ispoljavanja baznog rizika, odnosno rizika da osiguravači u slučaju ostvarenja rizika koji su predmet transfere neće biti adekvatno obeštećeni. Ključna prednost alternativnih oblika transfera rizika u odnosu na tradicionalno reosiguranje jeste, pored minimizacije kreditnog rizika, u pogledu minimiziranja moralnog hazarda prisutnog u tradicionalnom osiguranju i reosiguranju. Primjenu ovih mehanizama podstiče nova direktiva Solventnost II, ali pod određenim uslovima. Naime, da bi neki instrument transfera rizika mogao biti korišćen kao instrument za unapređenje pozicije kapitala osiguravajućeg ili reosiguravajućeg društva, neophodno je da: 1) doprinosi povećanju raspoloživog kapitala, odnosno da doprinosi povećanju vrijednosti aktive bez uticaja na povećanje vrijednosti obaveza, ili da 2) doprinosi smanjenju potrebnog kapitala, odnosno da doprinosi smanjenju obaveza bez uticaja na smanjenje aktive.

Davanje primata ekonomskoj suštini nad formom u okviru Solventnost II direktive podrazumijeva obezbjeđenje kapitalnih olakšica za sve oblike transfera rizika, sve dok postoje materijalni ekonomski efekti. Solventnost II priznaje alternativne mehanizme transfera rizika kao oblike pokrića tehničkih rezervi osiguravača i reosiguravača i daje mogućnost da se ovi oblici, na istim osnovama kao i tradicionalno reosiguranje, tretiraju prilikom izračunavanja kapitalnih zahtjeva. Konkretno, u članu 101 direktive²⁶ navedeno je izuzetno široko tumačenje mehanizama transfera rizika koji se priznaju prilikom izračunavanja kapitalnih zahtjeva, i to na sljedeći način: "Prilikom izračunavanja solventnosnog kapitalnog zahtjeva, osiguravajuća i reosiguravajuća društva trebaju uzeti u obzir efekat tehnika umanjenja rizika, vodeći računa da kreditni rizik i ostali rizici koji proizilaze iz korišćenja takvih tehnika budu adekvatno reflektovani u solventnosnom kapitalnom zahtjevu". Pritom, članom 13 direktive²⁷ precizira se da se pod tehnikama umanjenja rizika podrazumijevaju "sve tehnike koje omogućavaju osiguravajućim i reosiguravajućim društvima da transferišu dio ili sve rizike na druge subjekte". Jedino što je potrebno da bi se različiti oblici transfera rizika tretirali na istim osnovama kao tradicionalno reosiguranje, jeste da osiguravajuća društva kvantifikuju stvarni doprinos različitih instrumenata materijalnoj redukciji rizika.

²⁶ Solvency II Framework Directive, Texts adopted by the European Parliament, 22 april 2009 - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0251+0+DOC+XML+V0//EN>

²⁷ Isto.

Solventnost II će usljed većeg naglašavanja načina na koji osiguravajuća društva upravljaju rizicima osiguranja i šireg obuhvata rizika u utvrđivanju minimalnog i solventnosnog kapitalnog zahtjeva uzrokovati povećanje potrebe za kapitalom. Imajući u vidu činjenicu da reosiguranje, kao i alternativni mehanizmi transfera rizika osiguranja predstavljaju svojevrsnu vanbilansnu zamjenu za bilansno raspoloživ kapital osiguravajućih društava, Solventnost II direktiva će uticati na povećanje agregatne tražnje za svim uslugama transfera rizika osiguranja usljed povećanih kapitalnih zahtjeva.

INVESTICIJE OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA I SOLVENTNOST II

U Republici Srpskoj, članom 56 Zakona o osiguranju precizirano je da društvo za osiguranje koje ima sjedište u Republici Srpskoj može da sredstva osiguranja ulaže u Bosni i Hercegovini ili u zemljama članicama Evropske unije, a u cilju zaštite interesa lica koja imaju pravo na bilo koju beneficiju koja proizilazi iz ugovora o osiguranju. Za ulaganje izvan Bosne i Hercegovine potrebna je saglasnost Agencije osiguranja Republike Srpske.

U skladu sa članom 57 Zakona o društvima za osiguranje, društvo za osiguranje ima obavezu da obavijesti Agenciju RS o ulaganjima sredstava na koje se ne odnosi tajnost depozita. Društvo za osiguranje ima obavezu da obavijesti Agenciju RS o svakoj promjeni stanja ulaganja u roku od 10 dana od dana promjene. Za izmjene koje se odnose na nekretnine i kredite obezbijeđene sa hipotekom obavještenje se mora dati 15 dana prije izmjene. Društvo za osiguranje ne može kupiti akcije, ostala učešća, obveznice i druge dugovne hartije od vrijednosti matičnog društva, ili društva koje kontroliše društvo za osiguranje, u vrijeme njihovog izdavanja ili upućivanja javnog poziva za upis i uplatu hartija od vrijednosti.

Detaljnija pravila investiranja definisana su Pravilnikom o ulaganju sredstava društva za osiguranje.²⁸ Ovim pravilnikom uređuju se ulaganja osiguravajućih društava, a posebno:

1. vrste i karakteristike dopuštenih ulaganja sredstava,
2. pravila za disperziju, ograničenja ulaganja i vrednovanje sredstava, i
3. način i rokovi izvještavanja Agencije za osiguranje Republike Srpske.

Najvažnije određenje koje se daje Pravilnikom jesu vrste ulaganja u kojima je društvima za osiguranje dozvoljeno da ulažu, što je određenom članom 9, kao i ograničenja pojedinih ulaganja u dozvoljene oblike ulaganja, što je regulisano članom 11. Ne ulazeći detaljnije u vrste i procentualna ograničenja pojedinih ulaganja, ukazujemo na promjene u odnosu na takav pristup regulisanju investicija koje donosi Solventnost II.

Ključna promjena vezana za investicije jeste davanje potpune slobode osiguravajućim društvima da kreiraju investicione portfelje u skladu sa njihovim težnjama za ostvarenjem profitabilnosti. Paralelno, a s obzirom na to da će

²⁸ Pravilnik o ulaganju sredstava društava za osiguranje, "Sl. glasnik RS" br. 61/15 od 04.08.2015. godine.

investicioni rizik biti dio ukupnog rizika i uticati na solventnost osiguravača, Solventnost II će uticati na obazrivije investiranje. Solventnost II ipak neće direktno ograničavati vrste plasmana koji će biti zastupljeni u investicionim portfeljima osiguravača i reosiguravača, nezavisno od veličine investicionog rizika. Međutim, implicitno će zahtijevati redukovanje varijabilnosti bilansa smanjivanjem izloženosti tržišnom, odnosno investicionom riziku.

Prilikom izračunavanja kapitalnih zahtjeva primjenom standardne formule u obzir će se uzeti više vrsta investicionog rizika: 1) rizik promjene kamatne stope (Posebno je značajan za osiguravajuća društva životnih osiguranja koja nude usluge osiguranja koje sadrže ugrađene opcije ili garancije prema osiguranicima.); 2) rizik promjene cijena akcija (Posebno je značajan za osiguravajuća društva koja nude usluge osiguranja života sa učešćem osiguranika u riziku i osiguranja povezana sa ulaganjima u investicione fondove.); 3) valutni rizik (Za osiguravajuća društva izvan evrozone moguć je veći uticaj valutnog rizika u vidu dodatnih kapitalnih zahtjeva ili potrebe dodatnog redukovanja usljed odsustva mogućnosti pristupa likvidnim finansijskim tržištima.); 4) rizik negativne promjene cijena nekretnina; 5) rizik promjene raspona (Rizik koji reflektuje promjene u vrijednosti neto aktive koje nastaju kao posljedica promjena u visini prinosa na tu aktivu u odnosu na bezrizičnu. Ovaj rizik se odnosi na promjene u nivou i varijabilnosti raspona, a primjenjuje se na obveznice, hipotekarne zajmove, kreditne derivate i strukturirane kreditne instrumente, kao što su produkti sekjuritizacije potraživanja i kolateralizovane dužničke obligacije.); 6) rizik koncentracije (Ovaj rizik veći je u slučaju loše diverzifikovanih u odnosu na dobro diverzifikovane investicione portfelje.).

Solventnost II mijenja fokus osiguravajućih društava sa dugoročnih na kratkoročne prinose, što će neminovno usloviti potrebu za promjenom u strukturi investicionih plasmana. Naime, primjena tržišne vrijednosti u procjeni imovinskih pozicija, koja uslovljava osjetljivost svih plasmana u investicionim portfeljima osiguravača i reosiguravača na kratkoročne fluktuacije na finansijskim tržištima, može podstaći osiguravajuća i reosiguravajuća društva da investicione strategije preformulišu u pravcu veće orijentacije na kratkoročne finansijske rezultate. Ovo može biti naročito štetno za osiguravajuća društva životnih osiguranja, s obzirom na to da tržišna vrijednost imovinskih pozicija ne mora predstavljati i najbolju procjenu njihove vrijednosti u svjetlu povezanosti sa obavezama prema osiguranicima, što se može potencijalno negativno odraziti na finansijsku uspješnost poslovanja osiguravajućih društava.

Posebno je značajna zaštita od investicionog rizika u slučaju osiguravajućih društava životnih osiguranja.²⁹ Osiguravači koji nude usluge osiguranja života bazirane na jednokratnom plaćanju premije, rizik neusaglašenosti investicija sa obavezama mogu redukovati kupovinom obveznica koje su po vrijednosti,

²⁹ Baur, P. And Enz, R.: "Solvency II: an integrated risk approach for European insurers", Sigma No. 4/2006, Swiss Re, Zurich, 2006, str. 33.

dospijeću, kamatnim stopama i valuti usaglašene sa obavezama. Međutim, u slučaju polisa osiguranja sa godišnjim uplatama premija, zaštita od rizika neće biti obezbijedena samo koordinisanim upravljanjem imovinom i obavezama, već i primjenom svop opcija. Riječ je o instrumentima koji omogućavaju opciju na zamjenu fiksne garantovane kamatne stope za varijabilnu kamatnu stopu, kao što je LIBOR ili EURIBOR koja se očekuje da će se ostvariti investiranjem u kratkoročne hartije od vrijednosti. Ove opcije daju pravo (ali ne predstavljaju i obavezu) kupcu opcije da ukoliko kamatne stope padnu zamijeni nižu varijabilnu za višu fiksnu garantovanu kamatnu stopu.

ZAKLJUČAK

Obezbjedenje finansijskog zdravlja osiguravača, odnosno solventnosti, predstavlja najznačajniju oblast koja je predmet regulacije od strane državnih organa, a time i najvažniji aspekt uloge države u obezbjeđenju zaštite potrošača na tržištu osiguranja. Ključni mehanizmi koji omogućavaju efikasnu regulaciju su: zakonodavstvo, sudovi i organi nazdora djelatnosti osiguranja. Dosadašnja regulacija osiguranja sprovodila se putem strogih pravila, najčešće preko regulacije margine solventnosti, odnosno granične vrijednosti adekvatnosti kapitala društva za osiguranje. Iako i u novoj regulativi postoje kvantitativni zahtjevi koji zamjenjuju apsolutnu visinu margine solventnosti, postoje i oni zahtjevi koji do sada nisu primjenjivani. Prije svega, ključ promjena je u insistiranju na principima, umjesto na strogim pravilima. Iz ovog ključnog zahtjeva proizilazi da osiguravajuća društva upravljaju svojim poslovanjem po svojoj "savjesti", a na bazi sopstvene procjene izloženosti svim rizicima, a ne samo rizicima osiguranja. Ova "savjest" prihvata se samo u mjeri u kojoj osiguravajuća društva mogu da dokažu svoje razumijevanje i opravdanost primjene mehanizama kojima redukuju ukupnu izloženost svim rizicima u sopstvenom poslovanju na prihvatljiv nivo, odnosno nivo do ukupne veličine kapitala, odnosno solventnosnog kapitalnog zahtjeva. Nova regulativa će u zemljama u kojima nije primijenjena donijeti promjene u primjeni oblika transfera rizika, prije svega primjene reosiguranja i alternativnih mehanizama transfera rizika osiguranja, u obuhvatu rizika prilikom upravljanja rizikom i kapitalom osiguravajućih društava, u investicijama osiguravajućih društava, transparentnosti i tržišnoj disciplini. Smatramo da će nova direktiva Solventnost II ići na ruku onim osiguravajućim društvima koja su adekvatno upravljala rizicima i do sada, kao i onim društvima koja su poslovala u skladu sa dobrom poslovnom praksom. Suštinski, Solventnost II može omogućiti dobrim društvima za osiguranje niže kapitalne zahtjeve, stabilnije poslovanje i bolju upotrebu kapitala, a potencijalno i bolji rejting, naravno nakon što se i rejtinzi samih država unaprijede. Konačno, činjenica da se veliki broj zemalja izvan Evropske unije adekvatno pripremio ili priprema za novu regulativu, jasno je zašto je preporučljivo upoznavanje i postepeno implementiranje principa Solvency II i kod domaćih osiguravajućih društava.

LITERATURA

1. Baur, P. And Enz, R.: "Solvency II: an integrated risk approach for European insurers", Sigma No. 4/2006, Swiss Re, Zurich, 2006.
2. Cummins, J. D., Derrig, R. A.: *Managing the Insolvency Risk of Insurance Companies*, Kluwer Academic Publishers, Norwell, Massachusetts, USA, 1991.
3. Jorion, P.: *Value at Risk: The New Benchmark for Managing Financial Risk*, McGraw-Hill, New York, 2001.
4. Ljubojević, Č.: *Menadžment i marketing usluga*, Želnid, Beograd, 2001.
5. Marović, B. i Žarković, N.: *Leksikon osiguranja*, DDOR Novi Sad AD, Novi Sad, 2002.
6. Marović, B., Kalinić, Z. i Njegomir, V.: *Osiguranje: ekonomsko-pravni principi*, Nazavisni univerzitet, Banja Luka, 2015.
7. Njegomir, V.: "Kvantitativni zahtevi Solventnosti II", *Svet osiguranja*, Vol. 2, Br. 5, Tectus, Beograd, 2012, str. 54–57.
8. Njegomir, V.: "Solvency II direktiva i njen uticaj na upravljanje rizikom u osiguravajućim društvima", *Finansije*, Vol. 64, Br. 1–6, Ministarstvo finansija Republike Srbije, Beograd, 2009, str. 272–306.
9. Njegomir, V.: *Osiguranje i reosiguranje: tradicionalni i alternativni pristupi*, Tectus, Zagreb, 2011.
10. Njegomir, V.: *Osiguranje*, Ortomedics book, Novi Sad, 2011.
11. Pravilnik o elementima i kontroli margine solventnosti društava za osiguranje, "Sl. glasnik RS" br. 103/12 od 06.11.2012. godine.
12. Pravilnik o ulaganju sredstava društava za osiguranje, "Sl. glasnik RS" br. 61/15 od 04.08.2015. godine.
13. Principles on Capital Adequacy and Solvency, *International Association of Insurance Supervisors*, Basel, Switzerland, 2002.
14. Rejda, G.: *Risk Management and Insurance*, Pearson Education, 2005.
15. *Risk of Delay: Getting Pillar 3 on Track*, PricewaterhouseCoopers, London, 2011.
16. Skipper, H.D. and Kwon, W.J.: *Risk Management and Insurance: Perspectives in a Global Economy*, Blackwell Publishing, 2007.
17. Solvency II Framework Directive, Texts adopted by the European Parliament, 22 april 2009 - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0251+0+DOC+XML+V0//EN>
18. *The forgotten pillar: Time to bring disclosure onto the radar*, PricewaterhouseCoopers, London, 2010.
19. Zakon o Agenciji za osiguranje u Bosni i Hercegovini, "Službeni glasnik BiH", br. 12/04
20. Zakon o društvima za osiguranje, "Službeni glasnik Republike Srpske", brojevi: 17/05, 01/06, 64/06 i 74/10.
21. Zakon o obaveznim osiguranjima u saobraćaju, "Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 82/15.

22. Zakon o obligacionima odnosima FBiH, odnosno Zakon o obligacionima odnosima RS, "Službeni list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 46/85, 45/89 i 57/89 – "Službeni list R BiH", br. 2/92, 13/93 i 13/94 – "Službeni glasnik RS", br. 17/93 i 3/96.
23. Zakon o posredovanju u osiguranju, "Službeni glasnik Republike Srpske", brojevi: 17/05, 64/06 i 106/09.